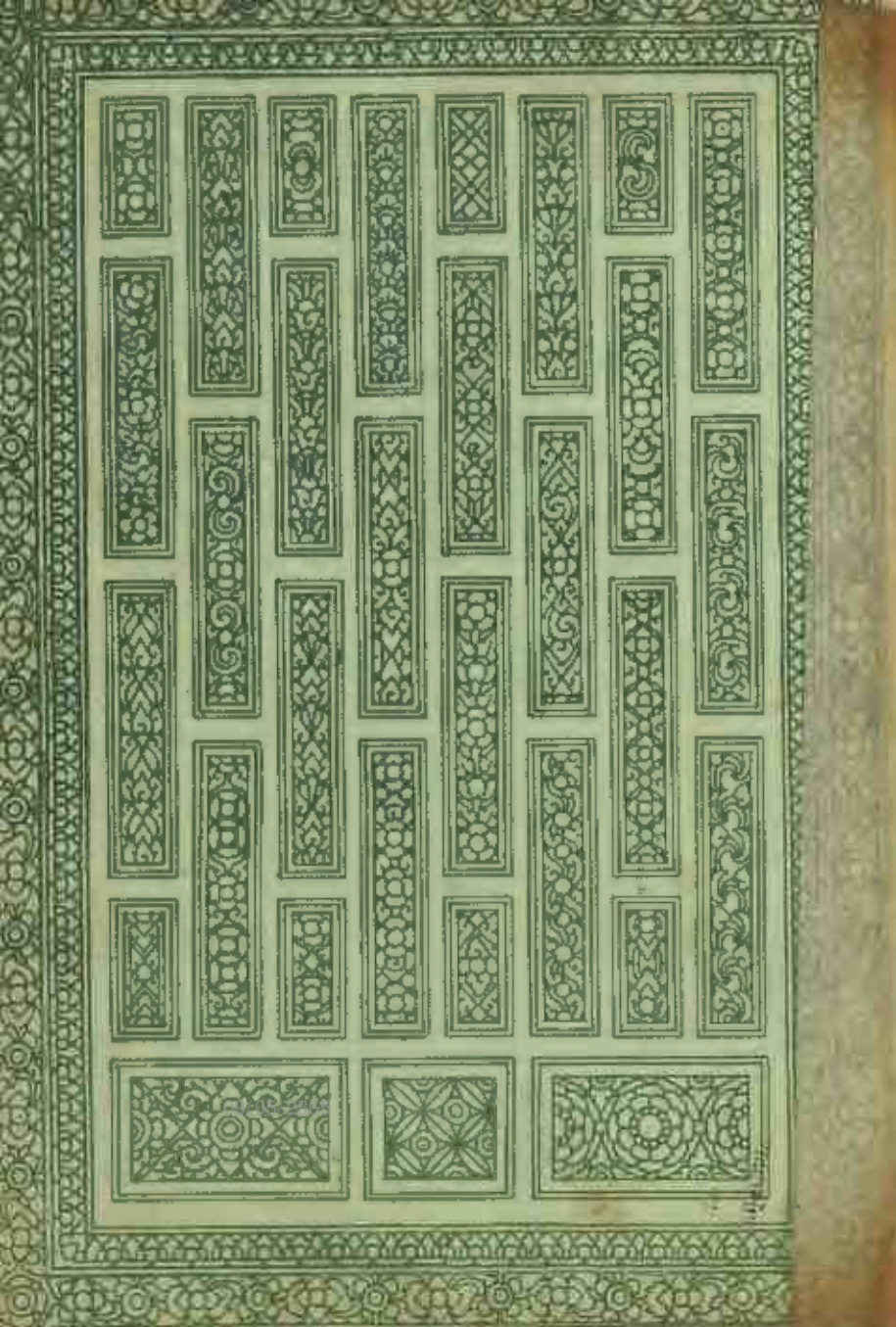

หนังสือประเพณี
เรื่อง

เทศกาลลอยกระทง

สำนักวัฒนธรรมต่างะเบียบประเพณี

ประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล

ลขยกระทง

ของ

พระยาอนุมานราชธน

ประธานกรรมการสาขาทางชนนธรรมนิยมประเพณี

สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี

09/05/2565

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนำ

สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ แจงว่าใครจะได้เรื่องประเพณีไทยเกี่ยวกับเทศกาล โดยเฉพาะเรื่องเทศกาลลอยกระทง ไปตีพิมพ์เผยแพร่ ข้าพเจ้าไม่ขัดข้อง ยินดีอนุญาตให้นำเอาไปตีพิมพ์เผยแพร่ได้ตามประสงค์ เพราะประเพณีเกิดวัฒนธรรมของชาติ เมื่อสำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จะจัดตีพิมพ์ออกเผยแพร่งานนี้สมควรอย่างยิ่ง

ประเพณีคือสิ่งประพฤติสืบ ๆ กันมา จนลงรูปเป็นแบบเดียวกัน เพราะฉะนั้นประเพณีส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะเป็นปรัมปรา อย่างที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า tradition จะขอใช้คำว่าปรัมปราคติ ปรัมปราคติมลักษณะเบื้องต้น (Subjective) คืออยู่ในวิถีความคิดและความรู้สึกในตัวเรา เมื่อคิดหรือรู้สึกอย่างไรก็สำแดงออกนอกตัวเรา เป็นแบบเดียวกันในส่วนรวมแล้วสืบ ๆ กันมา เกิดเป็นประเพณี (Custom) จน^{๐๕}ซึ่งแยกออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ จารีต ประเพณี เกี่ยวกับเรื่องตลกหรือตลกขำทางจารีตศีลธรรม จนประเพณี , เกี่ยวกับเรื่องวางโดยตรงหรือโดยปริยาย

เป็นชนบทหรือระเบียบแบบแผนชนไว และธรรมเนียม
ประเพณี เกี่ยวกับเรื่องถือเป็นธรรมเนียมกันมาเท่านั้น
ไม่ว่าชาวทางศีลธรรมหรือวางเป็นชนชนไว ประเพณี
ทั้ง๓ ลักษณะนี้ ถ้าวเคราะห์เป็นแนวความรู้ ขอมมอยู่ใน
หนังสือเล่มนี้ แต่จะจัดเข้าอยู่ในลักษณะไหน ก็จะต้องเอา
ปริมาณปรากฏของแต่ละถิ่นเข้าประกอบพิจารณาด้วย เพราะ
แต่ละถิ่นมีสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม
ทางสังคมไม่เหมือนกันทีเดียว

สิ่งใดที่เรารักและหวงแหน ก็เพราะรู้สึกว่ามี
คุณค่าเป็นคุณประโยชน์แก่ตัวเรา จะมามากน้อยเท่าไรก็
แล้วแต่จะกำหนดค่าให้เป็นค่าให้แก่อสังน ยกตัวอย่าง ชาว
ไทยทนบถพุทธศาสนาสมัครอย่างกล้าแข็ง ไม่ยอม
ให้ใครมาลบหลูดหมิ่น ก็เพราะพุทธศาสนาเป็นสิ่งมีค่า
แก่จิตใจและความเป็นปรกติสุขของคน ชาวไทยทนบถ
ศาสนาอันมีความรู้สึกเห็นคุณค่าอย่างขง ในศาสนา ของ
เขาเป็นทานองเดียวกัน คราวนี้เมื่อวางเรื่องประเพณีก็
มีความเป็นไปในลักษณะอย่างนั้น คือทุกประเพณีก็มี
"ค่า" ของแต่ละประเพณีไม่มากนักน้อย แล้วแต่ความรู้สึก
ของกันในส่วนรวม เพราะฉะนั้นในการแก้ไขปรับปรุง

เรื่องประเพณี ใหม่ความเจริญก้าวหน้า จึงอยุ่หรือกลัว
 อะไรเป็นค่า หรือสาระของประเพณีนั้น แล้วปรับปรุง
 เสริมสร้าง โดยถือเอาค่าของประเพณีเป็นรากฐาน เพื่อ
 ความมั่นคงถาวรของสิ่งที่ปรับปรุงและสร้างขึ้นใหม่ แต่
 การที่จะรักษาของประเพณีชนิดใด ก็ด้วยรทมาและการ
 คลัดคล้ายเป็นพัฒนาการของประเพณีความงามขึ้นมาแล้วอย่าง
 ไร เพราะฉะนั้น หนังสือประเพณีที่ข้าพเจ้าแต่งขึ้น จึง
 มีความมุ่งหมายในข้อที่กล่าวมาข้างต้น และขอความที่
 ข้าพเจ้านามบรรยายในส่วนที่บกพร่องก็คงมี เพราะขอ
 ความที่นามากล่าวไว้ ถ้าสอบสวนได้ความหมดจด ก็ม
 ญูกมากกว่าผิด ถ้าได้มาบกพร่อง ขอความที่นามาบรรยาย
 ตลอดจนการวิเคราะห์เรื่อง ก็ขอมจะบกพร่องด้วย ตาม
 ส่วนสัมพันธ์ของเรื่องที่สอบสวนได้มา ในที่นี้ข้าพเจ้า
 ขอถือโอกาสขอขอบคุณท่านโบราณจารย์ ที่แต่งเรื่องต่าง ๆ
 เกี่ยวกับประเพณีไทย ซึ่งข้าพเจ้าได้อาศัยเป็นแนวทาง
 ตลอดทั้งท่านที่นับถือและมิตรสหายซึ่งมอญมากท่าน ที่
 ให้ความรู้เรื่องเหล่านี้แก่ข้าพเจ้าไม่มากก็น้อย ขอท่านจง
 ได้รับความชอบคุณอย่างสูงจากข้าพเจ้าไว้ในบัดนี้ด้วย
 ความรู้ที่ข้าพเจ้าได้มาทั้งในทางหนังสือและทางบอก

เล่าเท่ากับเป็นมรดกสังคมหรือวัฒนธรรมของข้าพเจ้าใครรับ
 ไว้ และตกเป็นหน้าที่ข้าพเจ้าจะต้องปรับปรุงและเพิ่มเติม
 ของตนเองลงไปด้วยให้เข้ากับสมัยของตน เพราะฉะนั้น
 ข้อความใด ๆ ที่อยู่ในหนังสือนี้ มีผลคมบกพร่องอย่างไร
 บาง ก็เป็นเรื่องของข้าพเจ้าคนเดียว และตกเป็นหน้าที่
 ของคนรุ่นหลังจะปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไรในสมัยของท่าน
 แล้วแต่จะเห็นดี ข้าพเจ้ามีหน้าที่เป็นพระบรมกตสังคมิไว้
 ก็ต้องปรับปรุงส่งเสริมให้ก้าวหน้าตามทหข้าพเจ้าคิดเห็น
 และถ่ายทอดไว้ให้คนรุ่นต่อไป จะรับมรดกนี้ไว้ โดย
 ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นและเหมาะสมกับสมัยอย่างไร หรือ
 จะทิ้งขว้างมรดกอันเป็นปรีมปราศคนเสียก็ทำได้ แต่
 ปรีมปราศดีและวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ถ้าผู้ใด
 แต่ปัจจุบัน ไม่มอดดเป็นรากฐาน ผู้คนก็เป็นคนเกิด
 ใหม่อยู่เรื่อยไป ไม่ม้วนเค็บโตเป็นผู้ใหญ่ชนิด และคนก็
 ไม่เห็นว่าปัจจุบันจะมานใดอย่างไร ถ้าไม่เกิดจากอดีต
 และอนาคตจะมีได้อย่างไร ถ้าปัจจุบันไม่รู้จักเป็นอดีตบ้าง

09/05/2565

เสถียรโกเศศ

(พระยาอนุมานราชชน)

๓๐ กันยายน ๒๕๐๐

09/05/2565

เตรียมหาของขวัญให้พ่อคุณแม่

09/05/2565

เมื่อพระจันทร์เต็มดวง ก็ลอยกระทงไปความสาขาน้ำ

เทศกาลลอยกระทง

เพ็ญเดือน ๑๑ และเพ็ญเดือน ๑๒ ซึ่งตกวาวปลายเดือน
ตุลาคมและปลายเดือนพฤศจิกายน เป็นฤดูกาลน้ำไหลหลากมา
จากเหนือ แม่น้ำลาคองนาชนเจรงนลงในลางแห่ง เรียกกัน
เป็นคำสามัญที่เรียกว่า “เดือน ๑๑ นานขง เดือน ๑๒ นา
ทรง” นาเจรงทรงทวยพอนเดือนเพ็ญ ๑๒ แล้ว กรมมตลาง
ทละนอยเป็นลาคัย ในระยะเวลาานอง และนาทรงชยุนี้ คือ
ในวันชน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรมค่ำหนึ่ง ราษฎรจักทำกระทง
ทวยโยคองกลวย บักชยุเทียบนแลวจุไฟ ปลอยให้ลยนาไปใน
เวลาคำคืน แลก่อนนี้ในกระทงมักมเงินปลอกใส่ไปทวยชยุทวง
ทวยไฟหนึ่งคือ ๒ ชยุ แลวแต่ใครระสมศิว นกถาวในสมยก่อน
เมะยงไซชยุและไฟเป็นเงินปลอก ถ้าเป็นสมยนกไซสคางค้แทน
ชยุ (ชยุทวงเทำกับสคางค้ตรง) แลกลางทวงหมากพลูใส่ไปทวย
คำหนึ่ง กระทงลลหรับปลอยนชวยานมกเขยตัวเองทวยโยคอง
เขยเขยวปลอกม ๆ มขนาดเลกใหญ่เพียงไรแลวแต่จะทำ ทชชย
กระทงมกเขยโยคองทำเขยรูปกรวยปลายแหลมขนาดเลก ๆ เป็น

แล้ว เสริมปากกระตังโดยรอบ กระตังอย่างนี้เรียกว่ากระตัง
 เจริญ ถอดกันว่าเข่นกระตังอย่างคี่ กลางที่ไม่ใช่กระตังใบทอง แต่
 ใช้กายใบคนพลบหลัง เอามาเย็บเป็นกระตังแทน มีสีขาวสะอาด
 แยกตากว่ากระตังใบทอง ที่ทำความใบทองและกายใบคนพลบ-
หลังปนกัน เห็นระเบนของประภัสสรุทราชชนกหลัง ทักกระตังนั้น
 บัณฑิต ๕ คอก เย็นระยะ ๆ รอบกระตัง ทักกันคอนโคนรูปเสียบ
 กระจกานไม่รู้โรย หรือคอกดาวเรือง ส่วนเทียนใช้เล่มเดียว
 เสียบไม้ปักกลางกระตัง กระตังเจริญทุกถาวรถ้าทำไม่เป็น ก็ใช้
 ซอที่คล้ายค เพราะเขาทำไว้ขายในหน้าลอยกระตัง ที่ทำความกระ-
ตังด้วยใบคนพลบ ยานกม ที่เอากายมะพร้าวมาคือหวท้างและ
ขกแบบอย่าง และทาสีขกของหรือโรยทองคามแต่ระเหนงาม
 กม หรือไม้กตาเข่นเรือกและเรือประพันด้วยกายมะพร้าว
 ประพันนั้นใช้กระตังขก เห็นใ้ควากายมะพร้าวทำเข่นรูปนก
 และเรือนเรียกว่ากระตังโดยปริยายเท่านั้น กระตังอย่างนี้ใช้
 รูปเสียบขอกไม้คอกหนึ่ง เทียนเล่มหนึ่งปักหวท้าง ขกมาก
 กวามไม้คอก เพราะไม้มตยักให้ไ้เงงาม ผู้ที่ไม่ใช่กระตังมัก
 ซอกระตังอย่างนี้มากกว้ากระตังเจริญ เพราะเข่น ๆ ทยาน

09/05/2565

ชอบใจช่วยมันโกดเข้าไปทางเป็นขงเลน ซอเอามาแล้วพอ
 ตกเวลาเย็นโพลเพลจวันระมคค้ำหรือคาลงแล้ว ถิ่นชาวกินปลา
 เส็งก่นากระตงไปตทานา หรือขางตลงซึ่งม่นากาดงเงง โดย
 มากผู้ไปลอมมกเป็นผุ่หลุงมอวย มีเกกขงเป็นลกหลวนตาม
 มาทวยเป็นพรวน เมอจกอย์เทียบนทกระตงแลวกปลอชโยให้กระตง
 ลอยไป ลางคนกัยกมอชนเจยให้วกถ้าวค้ำเขวๆ หรือชกอยู่ในโร
 ซอชมาลาโชนผ่คังค้ำ ลงท่ายซอพรจกน่มคังค้ำให้คนงม
 ความซุคความเจเรญ แต่ค้ำมปรกคิลแล้วไม้ใครมีใครให้วถนกชน
 นอกจกคนแก่ๆ เมาๆ หรือเด็กๆ ซึ่งทำคานผุ่ใหญ่สชน ปลอชโย
 กระตงให้ลอยไปแล้ว พรกนคักๆ ก็เฝ้ามองคักด้วยควมราเวงค
 ใจ จนกระตงลอยไปลชค้ำแล้วจกถอยชาน ระวังนชาน
 คอกไม้นากรกเลน กระตงที่ลอยไปมกชโยไม้ไค่นาน เพราะถก
 เจนตกเล็กๆ ที่เชนผุ่ช่าย เตกผุ่หลุงกมขางถวชนระยางเตกผุ่
 ช่าย ว่ายนาลอยคชกระคัยๆ ไปเกยเอามาเลนและไค้ทงอชุต มี
 อย์ในกระตงนทวย ส้มยทเลานในเม่นาลาคลองยังไม้ส้มเรอ
 ๐๙/๐๕/๒๕๕๕
 ขนลองกนมากเหมคชทกวนน เรอถลไฟกมโมมากถา และรอ
 ยนคกยงไม้ม พนนาจงไม้ย่นข้วนมากจนเชนชนทวายนกกระตง

น้อย ๆ ปล่อยให้ เมฆมกรตกลงไปมากแล้ว ปล่อยให้
 ทางเขนระยะ ๆ กันไปในตามตรางกระแสน้ำไหลแรงเวลาควม
 ท้องขยับและท้องฟ้าแจ่มใสสว่างด้วยแสงเดือน อุดงามเจริญ
 ภาเจริญใจมากอยู่ ข้าพเจ้ากล่าวความความวิสัย สมัยเมื่อ
 เป็นเด็กอยู่ซึ่งล่วงมาแล้ว ๕๐ ปีแล้ว จะนำเอาสภาพความเป็น
 อยู่ของสมัยนั้น มาเปรียบเทียบกับสมัยนี้ไม่ได้ สิ่งใด
 และเหมาะในสมัยนั้น ไม่จำเป็นจะต้องดีและเหมาะกัยสมัย
 เสร็จไป นอกจากจะรู้เรื่องของสมัยก่อน แล้วคิดแปลงแก้ไข
 ให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน จึงจะดีและเหมาะกัยสมัยได้ ไม่
 ขาคอนระหว่างเก่าและใหม่ หนึ่ง ในคินวนเพญ์เดือน ๑๒ ชาว
 บ้านมักชอบจนเมธองเทือกหิน พอเห็นพระจันทร์อยู่ตรงศีรษะ
 พอคิดลงมาททาน่า ทักน่าไปใส่ต้มไวกัน เพราะลขวาระยะก่อน
 นนนานงและใส่สะระฉาก นกนถาพทหนาวไทร กมกรจะชายนาลบ
 หนาลบศาคววย เคยวนมคินมาก นาระใส่สะระฉากเทาเมธองนั้นไม่
 ได้เพราะคนทำสภปรักมากจน.

09/05/2565

การละยกรตกลงกลาวมาข้างกัน จะเรียกว่าเป็นพชกไม่
 สนิท เพราะไม่ปรากฏว่าคองมีพชลลยกันนัอย่างไร นอกจากจุด

อดเทียบในกระทง แล้วปล่อยให้ลอยไปตามยถากรรมเช่นหมึก
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

บุษบา และที่ในกระทงมีเงินปลัดไต้ไปถวาย มั่นพองอยู่ในครัวว่า
 เคนไม้ของ ภายหลังจึงมาเปลี่ยนเงินปลัดไต้เงินปลัดแทนค่าของ
 ราคาสิ่งของที่จะไต้ไป เมื่อบริกรรมความประสงค์เต็มเสียแล้ว แต่
 ยังเหลือเอาให้เห็นขยทมิเงินปลัดไต้แทน เถวระลอบกระทงทาง
 ถวายพระและชานแต่เดิมกมสิ่งของไต้ไป ในกระทง ไถญให้เห็น
 เป็นพยานอยู่ ต่อมาถวระลอบกระทงสิ่งของไต้ไปถวายเห็นจะจก
 ราชไป จึงกลายเป็นเรื่องรณรงค์ถวาย เพราะเขินเวลานาใจ
 ซากาคักปลัดไต้ไปทั้งหมดสิ้นแล้ว เถวระลอบจึงมรปเขินนากเขิน
 เรือเขินเรื่องเล่นไป แต่ขงมเคาเรียกชื่อวากะระลอบ ในการ
 ลอบกระทงของหลวงกลางเขิน ๑๑ และกลางเขิน ๑๒ เรียก
 ว่าลอบพระประทีป ถเป็นเรื่องลอบไฟมากกว่า แต่ขงมเคาว่า
 ลอบกระทงเรียกควมไปถวาย *

ในพระราชชนพนธ์เรื่องพระราชพิธี ๑๒ เดือน ตอนทว
 วยลอบพระประทีป กล่าวว่า "การลอบพระประทีปลอบกระทง
 น เขินนากชดถุกยทมิเงินปลัดไต้ไปของชนตงปวง ไม่เฉพาะแต่
 การหลวง แต่จะนขวาเป็นพระราชพิธีขงยงโลกไม่ไต้ วยไม่ไต้
 มพอสังฆมพัลพราหมณชนโคเกยวขงเนอง ในการลอบพระประทีป

นั้น เว้นไว้แต่กระเขาใจว่าทรงยกคำทว่า ลอยโคมลงนำเส้น
 ทกลาวมาแล้ว แต่ควรนบวราเป็นราชประเพณี ซงมมาในแผ่นดิน
 สยามแต่โบราณ ครั้นแต่พระนครยังอยู่ฝ่ายเหนือ” ค่อยไปทรง
 อพดงเรื่องนางนพมาศ ซงมยคเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์เป็นพระ-
 สันมเอก แต่ควรพระเจ้าอรรดมหงราชศกพระร่วง ซงเป็นพระ-
 เจ้าแผ่นดินสยาม ครั้นแต่กรุงคองอิน เมืองสุโขทัย ไทกลาวไว้
 ในอุคคือนสืบสอง เช่นเวลาเสด็จลงประพาสลำนาคตามพระราช
 พชในเวลากลางคืน พระอัครมเหสีและพระสันมฝ่ายในตามเสด็จ
 ในเรือพระที่นั่งทอดพระเนตรการนักษตฤกษ์ ซงรายดูเดินใน
 แม่นาคามถวาคศย เมื่อนางนพมาศได้เข้ามาบรรยราชการ จึงได้
 คคอ่านตำถรทรงถวายพระเจ้าแผ่นดิน เป็นรูปคอกยวันและรูป
 คาง ๆ ให้ทรงลอบความสำเนาไหล และคคคางยรองจนถวาย
 ให้พระเจ้าแผ่นดินทรงการศกพระที่นั่ง เทยขจนานกนให้ ไทญ
 กว้าง สำนทยพระสันมฝ่ายในระไค้ตามเสด็จประพาสไค้มาก ๆ
 จนถวาคคกอน.

09/05/2565

ข้อความตามพระราชชนพนชคคคมา นสคกถวาคการลอบ-
 กระทบ เช่นนคชคฤกษ์วันเรงของคคคทวไป ไค้ไค้เป็นพระราช

พื่ออย่างไร และของหลวงเรียกว่าลอบพระประทีป แต่จะมีคอก-
 ไม้รูปเทียนควยหรือไม้ ขำพเจ้าไม้ทราย คิดว่าไม่มี มากแต่คง
 ประทีปเพื่อความสว่างเท่านั้น เรืองไฟเงินลงไปในกระทงก็
 เซอว่าไม่มี ในกฎมนเฑียรบาลมีกล่าวถึงพิธีของเปรียงลคชชค
 ลอบโคมลงนำ ลอบโคมในที่นี้จะเปรียบเข้ากับเรื่องลอบพระประทีป
 ใต้หรือไม้ ไม้ทรงแน่พระทัย ในหนังสืออนุพมาศกล่าวว่ วัน
 เพียงเดือน ๑๒ เป็นนักชกฤกษ์ชกโคมลอบโคม บรรดาชนต่าง
 ตกแต่งโคมชกโคมแขวนโคมลอบ แล้วเล่นมหรสพกันสาม
 ราตรี ในการนี้นางนพมาศทำโคมลอบเป็นรูปคอกขิว ชกติดสัก-
 การพระพทธอยาตนมมทานต์ โคมลอบรูปคอกขิวจริงปรากฏมาจน
 เท้าทอดวนัน (คือถึงวันที่แต่งเรื่องนางนพมาศ) แต่โคมลอบ
 รูปคอกขิวนี้ราษฎรเปลี่ยนชื่อเรียกว่าลอบกระทงทรงประทีป.

ถ้าพิจารณาข้อความตามเรื่องของนางนพมาศข้างบนนี้
 จะคงเข้าใจว่าการลอบกระทง แต่เดิมเรียกว่าชกโคมลอบโคม
 มาก่อนสมัยนางนพมาศแล้ว รูปร่างโคมทรงนั้นเป็นอย่างไร
 ไม้ทราย เป็นแผนางนพมาศมาประดิษฐ์ใหม่ ให้เป็นรูปคอกขิว
 และงานนี้เป็นนักชกฤกษ์ของราษฎรทั่วไป และเล่นมหรสพกัน

ในองกนไ้ก้ง ๓ คน ทัมาเปลยนจากลยโคมมาเข่นลยกระทง
 เพราะภายหล้งไม่ทำเข่นโคม แต่ทำเข่นกระทงกรรณนหรือ
 หรือวาชขงเคมเข่นกระทง นางนพมาศมาแกว่ป้เข่นศอกยว ฉา
 ถอคามขขความทกถาวกตองเมือว้า กระทงมาทหล้งโคม แลว
 เรืองมเงินปลกใส่ไปนกระทงด้วย มีชนเมือไรและใส่ไปควย
 เพือประโยชน์อะไร ในเรืองนพมาศถาววาทลยโคมเพือทศ
 สักการะรอยพระพทชบาทนम्मทานท ถมเนานम्मทานทนอย ใน
 แครนทกชณายถขงประเทศอ้นเกย ในขรเข่นนเรยควาเมณา
 เนรพททท ถ้าโคมเงา ๆ ว่าเคยอ่านหนังสือเรืองหนงว่า พระพทช
 ยาทรอยน พระยานาคชญเชญพระพทชเจ้าทรงเหยยบประคยฐาน
 ไว้นนทาททรายแห่งเมณานน ดังทในเวลาวันเพญเคอน ๑๒
 เวลาศานา พระยานาคระชนมานมัสการรอยพระพทชบาท แลว
 เล่นนาศนุกนกรม้ง สือยตามผู้ช้านาญชาติ กวารเรืองน
 ไม่เคยพบในทโคในพระคัมภร์ / เหนจะเข่นเรืองปรมปราวาแดงชน
 ทหล้ง เพือริชยถนทนเทศลยกระทง แครเรืองเงินปลกใส่ใน
 กระทงไม่มกถาวลย และถไม่เห่นเททว่าถนเข่นเรืองยชชาพระ-
 พทชบาท ทใส่เงินปลกไปควยเพือประโยชน์อนใด.

09/05/2565

ยังมีเรื่องกันเทศลอยกระทง เล่าอย่างเช่นนยายของข้า
 ยานอยู่เรื่องหนึ่ง ว่าทรงกตกคายรพ ภาเผอกสองทวมเมษทา
 รังยขบนคนไม่ ในข้าหมพานคโกตผงเมเนา วันหนึ่งถาขบนจาก
 รังไปหากัน เผอญหลงทางกลขบรังไม่โค กขนกระเจกกระเจง
 สขญหายไป ฝ่ายนางกาซงกำลังกตกไข้อย ๕ ฟองทในรัง คขย
 กาวัวไม่เห็นกลขมมากกระวนกระวายใจ จนขยู่มาวันหนึ่งเกิดพวย
 ใหญ่ พักรังกาพงกระเจกกระเจาย ฟองไขกตกกลงไปในแม่น้ำ
 ส่วนหมักากพลกไปทางหนึ่ง ครนลมสงขบกลขบมารังไม่เห็นฟอง-
 ไขกเสียใจเป็นทสศ รังให้รักฟองไขเงินซาคใจคาย แล้วไป
 กตกใหม่ขนพรหมโลกซขท้าวพกาพรหม ส่วนฟองไขกทั้ง ๕ ฟอง
 ถกลมพคคขยไปในแม่น้ำเคไม่จม แล้วถกคคานซคขวางขนไป
 ขนคคคคไม่แตกขนคคขย และไม่ได้ขยในทเคขวกัน ทาง
 ฟองต่างขยกันคนละแห่ง ครนแล้วฟองไขกทั้ง ๕ นมสิ้นไป
 พทกษรรักษาไว้ กล่าวคคฟองท ๑ แม่ไก่เอาไป ฟองท ๒ แม่-
 นาคเอาไป ฟองท ๓ แม่ควาเอาไป ฟองท ๔ แม่โคเอาไป
 ฟองท ๕ แม่ราชศทเอาไป ครนฟองไขกทั้ง ๕ ถงกาหนคพคแตก
 ซคคคไม่ขนคคกา แล้วขนมนขย ครนเคขโคขนแล้วเห็น
 ไขกในคขขนขรราช และเห็นขานสังคคแห่งขรพพชา รงสา

มารดาเลี้ยงไป ขวชเป็นฤๅ เจริญ ญาณ สมบัติอยู่ใน ข้าหมี่พานต์
 วันหนึ่งดูยทั้ง ๕ เผอิญไปพบประณิ จึงต่างตามนามวงศ์และ
 มารดาของกันและกัน ต่างองค์ยกอกว่าตนชอ กฤตสันโธ วงศ์โก
 โทนาคมโน วงศ์นาค กัสสไป วงศ์เค้า โคตโม วงศ์โค เมเต
 โย วงศ์ราชสัท มารดาค้วนไม่ มีแต่มารดาเลี้ยงเช่นไก่อ
 นาค เค้า โค และราชสัท จึงพร้อมใจกันตั้งสัตยอธิษฐานว่า
 ถ้าต่อไปจะได้ครีตเป็นองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า ขอให้รอนไปถึง
 มารดา ด้วยแรงแห่งอธิษฐานรอนไปถึง ท้าวพกาพรหม เสด็จ
 ลงมาจากพรหมโลก จึงแปลงองค์เป็นกาเผือกขมมาเกาะบนต้นไม้
 ทรงหน้าดูยทั้ง ๕ แล้วชักเล่าเรื่องเดิมให้ฟัง และกล่าวต่อไป
 ว่าถ้าคิดถึง มารดามะเขวณเพณูเถชน ๑๑ เถชน ๑๒ “ให้เอา
 ภายคยผกไมเยนคนตา ยักอุปเทชนยชาลชยกระทงในแม่น้ำเด็ก
 ทำชยายนรยกวากถถงมารดา” ชยถเรจแล้วท้าวพกาพรหม
 กลากลยไป “ตงแตนนมาชวเรากพากนลชยกระทง เพชจะ
 ยชาทวามหาพกาพรหมทวย และเพชจะบชามาพระบาทของพระ
 ชงประคชชานชยทวงแม่น้ำมนานทวย สยเนชกนมาจนถง
 ทกวนน” [จากกรวีรญาณรายเถชน เล่ม ๗]

ข้าพเจ้า ไม่เคยศึกษาร ล้อยกระตง ของหลวง อย่าง ใกล้ชิด
 เพราะเป็นคนภายนอก และครั้งโน้นยังมักขี้ จำใจเฝ้าฯ ว่า
 เคยไปตททวาราชวรคฤห์ ตอนหัวคากอน เวลาเสด็จพระราชดำเนิน
 ออก เห็นมเหศวรหงส์เรออะไรคยเรออะไร อย่างเรอแหพระเกษุนม
 ฆนาคยอม ๆ เช่นอย่างเครื่องเล่น ทศคยยุรมท่าหลายลา มของ
 ออกไปทางกลางแม่น้ำคอนนเห็นโต้ง ๆ แต่มีคยมากขมิว ถัด
 ออกไปใกล้ต้นเรอตะคัม ๆ มีไฟแวม ๆ เท่านั้น ใต้ทรายภายหลัง
 จากท่านผู้ว่า แม่น้ำคอนนถัดจากฝั่งออกไป เขากันไว้ส่วนหนึ่ง
 ตัวศรียเป็นททรงล้อยกระตง ทหวนาทายนมเรอทันสามคย
 เซอกลั่นใหญ่แลนกลอศคคามาขาวมากกน เท้าคยเป็นเขคกน
 ค้านนอก และยังมีเรอศารวงลาเล็กพายชนลของครวกรวรา เพอ
 ไม่ให้ ใครลวงลาผ่านเข้าไปในบริเวณนั้น การล้อยกระตงของ
 หลวง ถ้าเป็นกลางเขชน ๑๑ กเป็นล้อยกระตงเล็ก คคยกระตง
 ชนคเป็นรูปเรอชนาคเล็ก กงทข้าพเจ้าโคเห็น ถ้าเป็นกลางเขชน
 ๑๒ กเป็นล้อยกระตงใหญ่ ชงทำเป็นกระตงชนาคใหญ่รูปต่างๆ
 ประคยประคากนงคางาม เป็นกระตงของเจ้านายและข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ค่างทำมาประคยประคยกัน กระตงกลางกระตงมีชนาค

ใหญ่มาก ถึงกับยรวรรคนเล่นคนคว่ละครหรือจำรวกไว้ในนั้นได้
หลาย ๆ คน ที่กล่าวนี้ไม่มีใครในสมัยนั้นมาขายถนนเห็น เพราะ
เป็นเรื่องสมัยก่อน ต่อมาก็คงไม่มีใครมีอีก เพราะเป็นการหมกเข็ลของ
มาก มาในรัชกาลที่ ๕ เปลี่ยนเป็นเอาเรือพระที่นั่งและเรืออื่น ๆ
ไประกยด้วยฉัตรและไฟแพน เป็นค่างทรงใหญ่ ครั้นแล้วเล็ก
ก็มันตกทรงขงเป็นรูประชันาคเล็กเท่านั้น ข้าพเจ้าเคยไปเรือ
พายไปดูการลอบทรงหลวงครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่เคยไปที่ไหน ๆ นอก
เขต เห็นราษฎรไปเรือพายกันมากล้า พายวนวเวียนกันไปมาอยู่
ภายนอก ต่างลำก็หมกมส้าวกรองวาทาเพลิงกันขยงว่าแรง ก็
ควรรแล้วจะวาทาแรง เพราะวนนนเป็นวนนเพญคองพากามปรกค
สว่างกระจางแรง ท้องนากแรงไปคยวนา เรือกลไฟเรือยนต์
มันอยหรือไม่มีพอที่จะระกวนทำความเคศตรอน ให้แก่เรือพายล้า
เล็ก ๆ ได้ ส่วนการลอบทรงขงหลวงทในนั้นมขยงไร ก็ได้
แก่อานจากพระราชนพนธ์พระราชพิช ๑๒ เกอนขงยพิทสนโจจาร
ทาเขามาได้ ในตอนทวาคยการลอบพระประทปี สังเกตคชช
ความในนั้นเป็นเรองสำราญพระราชหฤทัยขงพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าหัว และเป็นทีสนักสนานของข้าราชการฝ่ายหน้าและฝ่ายใน

มากกว่าจน จึงเห็นใจว่าการลอบกระทุงของหลวงเขนเรงเล่น
 สุนกทศย์เป็นประเพณีกันมา ไม่เกี่ยวกับลอบพิชิตใดๆ เรืองลอย
 ไปยังชาวพระพุทธรูปาทกตงแม้นานนมทานก ตงทนางนพมาศเส้าไว้
 และเรือง ลอบกระทุง เพื่อยุชามา โทษแม่คงคา ความคคตเชอถู
 ชงชวาชานคงไม่ในการลอบกระทุงของหลวง เพราะไม่เห็นม
 กล่าไว้ว่าอย่างไร

ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ การลอบกระทุงมานานแต่เมื่อไร
 ได้มาจากชาติไหน และมีความมุ่งหมายอะไร ในประเด็นข้อแรก
 คบไค่ง่ายคือไม่ทราบนอกจากว่าเป็นประเพณีสืบมาแต่โบราณ
 อย่างนั้นชยค ในสมัยสี่โขทยเป็นราชธานีตั้งท ในหนึ่งสี่นพมาศ
 กล่าไว้ เห็นอนนชนไปไม่มตงสี่เขนตลกฐาน แม่เรืองนพ
 นพมาศเองกเป็นตงสี่เตงใหม่ในวันตง หากแต่เกยข้อความ
 ชงเก่ายระมวสไว้ ไค่ทราบเท่านั้น และชากทระฐีวามของใหม่
 เหมเคมตงไปควยกมากนอย ส่วนชทวากการลอบกระทุงไค่มา
 จากชาติไหนและมีความมุ่งหมายอย่างไร ตามธรรมดากะระตง
 นกตงชนเคยกอน เพราะวคณธรรมส่วนใหญ่อย่างนเรไค่มาจก
 ชนเคยไค่ยมาก แต่กอนจะกล่าตง ควรจะสืบควาตงถนพายัพ

และถิ่นอาศัยแห่งประเทศไทย กลยศจึงขาดเพื่อนบ้านผละย
 กระทบกันบ้างใหม่ เขามัวแต่ทำทรงกบของเราหรือว่าแตกคาง
 ซอกไป แล้วเขาให้คนเห่กว่าอย่างไร เพราะฉะนั้นในคอนค้อไป
 จะกล่าวถึงการลอบกระทบภาคพายัพก่อน

การลอบกระทบภาคพายัพ

ข้าพเจ้าเคยสอบถามเพื่อนชาวพายัพหลายคน ใ้ความรู
 มาอย่างคร่าว ๆ เพราะผู้บอกกบชกโตเท่าตเห็น ที่ไม่เห็นและไม่
 รั้กชกไม่ได้เช่นธรรมดา เพราะผู้บอกเป็นคนรุ่นใหม่ไม่ได้สนใจ
 ความรู้เรื่องชกนั้น ก็ชกอะไรไม่ได้มากนัก ช้ว่านักชาว
 พายัพพลอย ถึงชาวกรุงเทพฯ ก็เช่นเดีวกัน พอถึงการจะทราบ
 เรืองกชชสอบถาม ต้องการเร็วควยกันทั้งนั้น ก็กระชกโตในทันที
 ใ้ชกอย่างไรเมอชกไม่ได้ชกคน จะชกโตเท่าตเห็นและรั้ เมอ
 ใ้รั้ก็ชกไม่ได้ ในที่สุดเมอหมดคชญญา ก็ชกชกใ้ว่าเป็น
 วัฒนธรรมเเองของเรอควรรักษาไว้ แต่การที่จะรักษาของเ่ก่ใ้โต
 ใ้ใหม่กว่าหนา ก็ควรจะรักษาประสงคเ่กมที่เขาคงเห็นประเพณีช
 ใ้ไว้รั้ความมุ่งหมายอะไร และเจริญคชคคล้ายเปลี่ยนแปลงมา

ว่าผีเรขมเรียง แม่จะเอาว่าเป็นคนสาวแตกสาวเรื่องไว้มงคล
 พงศาวดารใช้เป็นเครื่องพิจารณาเปรียบเทียบเรื่องลดยกระตังโคก จึง
 จะชอยชอยเรื่องลดยกระตังทางเหนือตามทิมกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง
 น และเมของข้าพเจ้าเพิ่มเติมอย่างตามที่ข้าพเจ้าได้สืบถามมา
 จากคนชน ดังต่อไปนี้

* การลดยกระตังของภาคพายัพเขาเริ่มพบเป็น ๓ วัน ในวัน
 ชน ๑๓ ค่ำเดือนจาง วันชน ๑๔ ค่ำเดือนพฤษภาคม คือนาภค-
 ตาหารและเครื่องอุปโภคไปถวายพระสังฆมณฑล ทางวัดจตุรคณคัง
 สีดานทศวศนกลวยคนชอยทางมะพร้าวและองทิว ส่วนวัดใหญ่
 ในละแวกหมู่บ้านจตุรคณคังใหญ่ โดยมากทำเป็นรูปเรือตั้งไว้
 กลางลานวัด ภายในกระตังบรรจุของกินชนคนเสวยขงกรง มีข้าว
 ส้าร นาคาล เป็นต้น นอกนั้น มีชกไฟ เทียนไข ฉ่าหมกน
 หนาวและอื่น ๆ สิ่งของเหล่านี้ชาวบ้านนำมาถวายวัด และบรรจุ
 ลงในกระตังเพื่อกำทำนค้ำไป

เมื่อถึงวันงานเสาศิลาแลงเดือนยี่เป็ง (คือเพ็ญเดือนยี่ ตรงกับ
 กลางเดือน ๑๒ ของเรา) เพราะของเรานับเดือนเร็วไปกว่าเรา
 ๒ เดือน) เมื่อชาวบ้านกลับจากทำบุญทั่วคแล้ว ก็นำของกินไป

แรกกันตามเพื่อนบ้าน มชนมเทียนโดยมาก พวกเด็กผู้หญิงนำ
 ซ้อคอกไม้ซ้อเล็ก ๆ ไปมอขไฟผุเผาผุแกกนธธจาศ์ลอบยทวคอง
 แก้วนซน ๑๕ กว ส่วนเด็ก ๆ ผู้ชายทำกรรมทงขนาดเสกแซงซน
 กัน และเตรียมประทกเยนคย ๆ สำหรับไปรทควย พคคกเยนคย
 ลงแล้ว นำผางประทกยหรือกรรมธางประทกยทำควยคณผามรย
 และขนาดเท่าด้วยตะไลเล็ก ๆ แคปากผายคณกวว่า หยคคผงย่น
 นามนมะพร้าวลงไป แล้วใส่คยชวณเยนคยสำหรับเยนใส่จก
 นำไปสู่วคคาง ๆ เอาไปรทคทหน้าพระประษาน ในโยสถมคคองควย
 กน ในโยสถจรงคสว่างไสว ส่วนผางประทกยทเหลอนำไปจคคชชาก
 ยานประคยคองไวตามหงตามชอกประคคหน้าทางและทอนภายในเรอน
 ทามยรคคในคณนคคคไฟคองใหญ่ ๆ มคจคคยเสยสัน เหลอไว
 มคเสยคองประทกยในผางและอศคยเสยคองนเทานน มมจคคยให้
ชวคทพวงว่า ชวคยานถรวาการจคคประทกยเยนสังสาคคยุมคค ถว
 ไม่รคคยคณนจะมคคเอาควไปรทจจคคประทกยนเทย คคคยทประคคอง
คคคคยชงจจคคจจคค

09/05/2565

นำในแม่ขงในวันเพ็ญเดือน ๑๒ หรือเดือนยเป่ง กาดง
 เจงเติม เวลากลางคณชวากาคคคยลจคคไปวังสว่างคยมเสยคอง

ในวันเพ็ญ เจ้าผู้ครองพระมณฑลบริพัตร นำกระตงลอบประทุบ
 เป็นปฐมฤกษ์ แล้วรวบรวมผู้นำกระตงใหญ่ของวัดในระแวกบ้าน
 ของคนแก่แห่นกสนั่นกัน นำไปลอบในแมงป่อง พระมณฑล
 กระตงใบเล็ก ๆ ทำกวยกาขมมะพร้าวเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ส่วนตัวของ
 ชาวบ้านปล้นขลอบไปกวย โคกทรายวงกระตงเล็ก ๆ เหล่านี้มักลอบ
 ซอยใส่ไปกวย เคียงมือเกร็ดสนั่นกันใส่ทรวงทรวงนา กระตง
 เหล่านี้เมื่อลอบตามกระแสน้ำไหลพันเขกออกไปไกล จนถึงหมู่
 บ้านชนนชุกไกลเวียงออกไป พวกกตศตวมกระตงเป็นกระบวนแต่
 ไปทางเรือ ก็พายเรือทวนน้ำกลบมาด้วยความว้าวิ่งร้องว่าทำ
 เพลง กระตงลอบไปเรื่อย ๆ จนไกลล้นตา ชาวบ้านแถบต่างทาง
 โนนทียากจนจะมากักเก็บเอาสิ่งของเครื่องใช้ ในกระตงไปใช้เป็น
 ประโยชน์ของตน การลอบกระตงนี้ ว่าลอบไปเพื่อเอาพระอุปคุต
 ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางนอนชดมาก และว่าข่าเพณฺญบริกรรมคาถาอยู่
 ในท้องทะเลลึก เห็นจะกลางสี่ทิศทะเล นตรงกบคตของพม่าคง
 จะกล่าวคือไป ลอบลอบกระตงนั้นชาวพ่ายพะเขาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า
 ลอบเป็นลอบกตจโคกโรคภัยและข่าต่าง ๆ ให้ไปเสียบ (ศตวรรษหรือ
 ลอบแพซของภาคชัยภูมิ) ถ้าใครไปเก็บเอามาจะคงเป็นผู้รับข่า

เหล่านนี้ไป จึงไม่มีใครกล้าเขียน นอกจากเด็กกรมขุน มันไม่เข้าใจ
 ด้วยเห็นพระขรรค์มาพาดกลเขียนเกลยเข้ามาทางนั้น *

การละขยกระทรงของภาคพายัพตามทกลาวน ทลตทขย
 กรงเทพ ฯ คือ เขามทำบุญเลียบพระ มจรคดวงประเศป และน
 กระทรงใหญ่ขรรค์ของกินของไซเพอ ให้เขียนทานแก่คนยากคนจน
 และเขาทำกลางเคอน ๑๒ ส่วนกลางเคอน ๑๑ ไม้มกสาวถง แลว
 พวกผู้เข้ามาแถมจากลคด้วย จึงเห็นใคว่าไมไซรนเวงขยางเคยว
 ยงมพอิตางค้ำสนาคด้วย ส่วนถารลขยกระทรงของหลวงทกรงเทพ ฯ
 ทำเป็นกระทรงกระจาคใหญ่แต่ในกลางเคอน ๑๒ ส่วนกลาง
 เคอน ๑๑ ไม้มกระจาคใหญ่ อกขยางหนงค้ำวากะทรงเยนค้ำ
 ของขางไค ถาลขยกระทรงของถนพายัพมมาแต่เทมคคตมชอเรียก
 เป็นอกขยางหนง แต่ถนเรียกวาลขยกระทรงเทมถนถน คือไซค้ำ
 กระทรงของขางไค และไคทรวายวาทางล้าขยางเรียกไปอย่างหนง
 ค้ำไคเรียกลขยกระทรงไม ค้ำเรียกวาลขยงสะเป้า หรือลขยงค้ำเก้า
 แลตงวาลขยเหล่านมาทลตง ขาพเจารคเขาชอความเหล่านจน
 เยนประเศน เพอจะไคยกจนพารณาในทลตง ค้ำไปจะกลาว
 ถงลขยกระทรงภาคอีสาน

การลอบกระหน่ำภาคอีสาน

การลอบกระหน่ำภาคอีสาน ชาวเงาะแคว้นหูกทไทรย
 ความเมตตาจากสมเด็จพระเถระองค์หนึ่งซึ่งเป็นชาวอีสาน และ
 ชาวเงาะมีความนบถมาก ในทางความรู้ความคิดและการปฏิบัติของ
 ท่าน ท่านเล่าให้ฟังว่าเคยเห็นการลอบกระหน่ำท่อนองคาย ในกลาง
 เดือน ๑๑ ซึ่งเขาเขยวถกกลวยทงตนผาคอกนมนไม่เสียยาว
 ทงหลายว่า วางขนานกนสองแถว กวางทางกนพะยัระมาถ และ
บักเสียนทวยวถกกลวยเป็นระยะ ๆ ขนปล่ายเส้าสร้างเขนเรอหรือเขน
รยพระยานาค แล้วเขาเข้ารวชยมนนขางรคขนปล่ายไม่ขาง ๆ
 เป็นระยะ ๆ หรือไม้ไคร้คทวยโค ทวยวถกกลวยเทากบเขนพัน
วดในตาบสหนึ่ง ๆ ถทวยวถกกลวยนกระทงหนึ่งแล้วพากนลากไป
ไวเหนอนาขอกอขบรมผงทงสองขาง เวลาเขนชาวบ้านทงสองฝั่งเม
 นาทากนลงเรือไปชมมนรองว่าทำเพลงกนอย่างสนกสนาน พอได้
 เวลาในกลางคน กัดโคทกระทง เขนซอกกลาดทงไปกลางนา
แล้วปลอยไคลยไป ในกระทงนขาทวยเส้าผางของไค เมอเห็น
ลอยไปพันหมยานแล้วกกลอย คนยากคนจนทอยทงปล่ายนาก
 เกบเขาของในกระทงไป ลอบตามคนจนทอยทงปล่ายนาก ใน

จังหวัดขอนแก่นมาใจ โศกความจากท่านผู้หนึ่ง ตรงกันกับ
 เลามาจากคน และว่าในกระทงไม้ไผ่บรรจุอะไร คงแต่ดอกไม้
 ธิปไตยนเท่านั้น และว่าเรียกการลอยกระทงว่า "ไหลเรือ"
 ส่วนการลอยกระทงคนต่างคนต่างลอยไม้ไผ่ลอยรวมกัน เมื่อลอยไป
 แลวกมกตกคนทอรับทางใต้เก็บเอาไผ่ทิ้งไปเสีย เหตุนี้กระทง
 ทิ้งไว้ใต้วางใต้วางมาจึงลอยอยู่ในน้ำไม่ได้นาน สังกตคกยท
 เลามาจากคนเป็นเศษส่วนปลอกย่อย ซึ่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขกันมา
 กามาตลสมย ศักดิ์วาทกล่าวมาข้างต้นคงเป็นประเพณีเก่าที่ทา
 สืบกันมา ส่วนอย่างหลังเป็นสังกตแก้ไขใหม่เสียแล้ว.

ที่เล่ามานักไม่ผิดอะไรก็ขอเรือของลอยกระทงภาคพายัพ
 กระทงใหญ่ทางภาคพายัพคามที่ถวายมากทำขึ้นด้วยหยวกกล้วย
 ทำนองเกี้ยวกัน ได้เรียนถามท่านว่า ถ้าข้าพเจ้าถือเรือไหลแม่น้ำ
 มลลยกระทงใหม่ ท่านขอขมาแม่หมื่นกัน ในกระทงนอกจากมี
 อาหารและสิ่งของบรรจุไปถวาย ยังมีรวงข้าวอันผลไว้ถวายเอา
 ไปวางไว้เฉย ๆ ยงที่ใดที่หนึ่ง เรือของลอยกระทงนี้ เห็นจะไม่ได้อา
 กนแพร่หลายนอกบริเวณผู้ภูมัยบุรีมน่าใจ ท่านจึงได้ขอขมาเคยเห็น
 ทนของคาย ถ้ามอขยทวไปท่านคงไม่กล่าวอย่างนั้น ทนก็ขาดไป
 ไม่ได้ซักตามท่านในขณะ

ลดยกระตงทางนักษไต

ข้าพเจ้าสละตามผู้จากนักษไตลงเรขงลดยกระตง กับบอก
 ว่าไม่มี มดแต่พอลดยแพ ซึ่งเมฆเกศความไขโคตกชกนทวไป
 เจ้ากรกทาพริคชเขาหยวกกลวยมาครเป็นแพบรรจเควของอาหาร
 แลวลดยไป เป็นเรขงจำพวกรพชาพริพนาคและเรขงเสยกบาล
 เพราะฉะนัจจะขกรองนไปเลาทางทาก ในเรขงเสยกบาล ซึ่งเป็น
 จำพวกรพท ในภาษาองกฤษเรียกวว่า Expulsion of Bile มีกรททำ
 กนชบ่มากชากในสมัยโบราณ แต่ชียงไรก็ค้ำทากพวยพริคชบาย
 เรขงลดยกระตงว่า เป็นเรขงลดยทกชไตโรคภยและชปริยจณไร
 ใหไปเสย กเขาเคาเรองททาทางนักษไต แต่ทำไมทางพวยพริคชททำ
 กลางเตอน ๑๒ เป็นพริประจำ ไมทำเป็นควงควาวเมอมโรคภย
 ไขเจบกนมากเหมอนทางนักษไต ถ้าความประสังคเคมเป็นชียง
 เทยวกนกระตชงเขาไรวาคเคมจะทำเป็นควงควาวกอน เมอมโรค
 ภยไขเจบกนชอย ๆ ภายหลงจึงกลายมาทำเป็นพริประจำ และ
 เขาเข้าสมทชยกเหตุอนชนเนองควยการลดยกระตงไตข้าพเจ้า
 ใคค้ำวากไต เพราะไมสามารถจะหาหลักฐานไตมากกวาน
 วจตชงสนนษฐานเอาคามาสังทแวกคสมโดยเปรียบกชของทชนค

ลอบกระทงเขมร

ข้าพเจ้าได้สดับตามการลอบกระทงของเขมร ดังข้อความ
 มาแต่ก่อน ๆ ว่า ของเขมรกลางเดือน ๑๑ มีลอบกระทงของหลวง
 ราษฎรภักดี ๑ กระทงนั้นเป็นขนาดเล็กและมีอาหารบรรจุไปด้วย
 แต่ไม่มีเสื่อผืนละของข้างอื่น ส่วนกลางเดือน ๑๒ มีกระทงของ
 หลวงทำเป็นกระทงใหญ่ ราษฎรไม่ทำ ในทันทีลอบกระทง
 สองคราวเหมือนกันในครั้งพุทธ ๗ แต่มีอาหารบรรจุไปในกระทง
 ด้วย เขมรศรัทธาเป็นเรื่องสิ่งส่วนบุญไปให้เปรต จะทำบุญ
 สิ่งไปให้เปรตหรือให้เขมรคนยากคนจนก็เขมรทำเหมือนกัน
 (ก็เรื่องเทศกาลสารท) ถ้าเขมรนั้นกระทงทางภาคพายัพและอีสาน
 ก็มีอาหารและเสื่อผืนละของบรรจุไปด้วย เขมรจะเป็นเรื่องสิ่งส่วน
 บุญไปให้เปรตให้คนยากคนจนก็เขมรทำเหมือนกัน
 พอดีกระทงจากของญวนและของจีน ซึ่งระกถาลากไปด้วย

ลอบกระทงพม่าและเรื่องพระอุปคุต

09/05/2565

ลอบกระทงพม่าและเรื่องพระอุปคุต
 ข้าพเจ้าได้เคยได้ยินเรื่องลอบกระทงของ
 เขมรเหมือนกัน และจำเป็นเรื่องราวพระอุปคุตที่ขุดกลางสระ

ทะเล นกทรงกับคตขงภวคพายัพ แต่ของเขาร้าไม่มีใส่ราหาร
 หรือสิ่งของอย่างไร เงินปลุกก็ไม่เห็นใส่ลงไป ในกระทง ๕ ขยตาม
 มากไปกวาน ผู้คตขกคตขว่าไม่ทราบเพราะไม่ใคร่สนใจ และคง
 ว่าการลตขกระทงในพม่าจะไม่ไค้ทำเป็นการใหญ่เหมือนแต่ก่อน
 คงทำกันอยู่ในหมู่ชาวขานเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างในกรุงเทพฯ คน
 สมัยนี้จึงไม่ใคร่รู้เรื่องและสนใจ เขาคำนอง ที่ชาวตะวันตกคน
 หนึ่งอยู่ในพม่ามาแต่หนุ่มจนแก่ กล่าวไว้ในจดหมายซึ่งมีถึง
 ชาวเราว่า พม่าเก่ากขพม่าใหม่ชาคคตขกันอย่างรุนแรงนยวัน
 แต่จะห่างรกรกนและตกมากเขาคคตข ไม่มสิ่งเซียมให้คคตขตง
 กัน ผิดกขประเทศไทยที่เคราะห์คคตขขงมสะพานคคตขเชื่อมไว้ไม่
 ให้ชาคคตข แต่ชาวเราสงสัยว่าสะพานนี้จะถวรวไปไค้ชคคตขเพียง
 ไทน เพราะร่งอนแงนเต็มที ไค้เหตุทวคคตขธรรมทางพายัพ มี
 วัฒนธรรมของพม่าปนระย่มาก จึงน่าจะคคตขไว้ว่าคงทำพวคคตข
 คุยกัน ทำไมชาวพม่าและชาวพายัพคคตขคนชาวขีสำนจง
 นกคตขพระชปลคตข ไค้ความว่าพระชปลคตขนยว่าเป็นชคคตขคคตข
 พระโมคคคตขลตขครคคตขสส์เตวขงเป็นพระอรหันคคตขเณประขานในการยก
 สักคายนาครคตข ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระชปลคตขคน

ชาวพม่าขนาดมามาก อย่างเคยวักขยทนต์ถกนทางพายัพ ชาวพม่า
 ไม่ว่างานอะไรเป็นตองนมนตมาชาวพม่าช่วยเสมอ รูปอุปคต
 ของพม่าเป็นท่านงชกสมาธิหงายหน้าเท้า มีอชวยขุมยาทร มีอชวา
 ขยในท่าเบยขาว หลงรูปเจาะรสำหรับขรรจแผนทองจารึกเวลา
 ในโองการแผ่ชอชองเรา กมธิษแห่งหน่ง ชงฮางและเบยชา
 พระอุปคต ท่านผู้ใหญ่บอกแก่ข้าพเจ้าว่าพหิมการบชาพระอุปคต
 โคพยถล่าวอช้อย่อย ๆ ก็กว่าพระอุปคตคนใดคนใดเราเรียกกว่า
 พระชวเซม มีสณฐานแก่กวยไม่เป็นแท่งทวย ที่โคพยไม่สูงกว่า
 ๑๐ เซนติเมตร ทำเช่นमारविชัย นั่งบนฐานคอกบว พลกชนแล้ว
 ไ้ฐานนรอยคว่ำลักเขาไป บนเขนรูปสี่ควนาไว้เช่นปลาเขนคน
 แลคางวามา บนพระเศียรทำเช่นร่มชว กจรูปนารผลฉะน
 เช่นนว่าทไ้ต้งสองข้าง มรอยผงหมกโชนจนา (ชอนเอง
 ทโคเซอวาเซม) ทเหมือนหน่งจะประระอะไรไว้ในน เห็นระม
 รอยหมกผงนออกจากแห่งทวานนออก แต่จำไมโค เราไซชชวาใน
 การพือชผ่นทวชพชมจลระไรก็จำไมโคแมน ชนเขนพชทชอง
 การนา นยวาเขนพระมาตเมองมอญ ความทท่านผู้ใหญ่มเมตคา
 เล่ามาน ก็ไมสู้ตรงกยอุปคตพมาอช้อย่าง ถ้าผู้ใดทางภาคพายัพ

ทราบ มีเมตตาเขียนเรื่องพระอุปคตมาผจญแฉข้างฉะเป็นประ
 โยชนแก่ความรู้อีก พระยวชฌมอัยในหอพระคณาธิการ
 ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามในหนังสือฝรั่งเล่มหนึ่ง (Keneth E.
 Wells' Thai Buddhism, its rites and activities, p. 105) กล่าว
 ว่า คนเกิดเรื่องลอบกระตงของชาวยุโรปเรื่องหนึ่งว่า พระเจ้าบรม
 ไคกราชทรงสร้างพระเจดีย์ ๘๘,๐๐๐ แท่งถวายพระยามารคฤหา
 จะทำลายพระเจดีย์เหล่านั้น พระเจ้าบรมไคกราชจึงทรงขอของ
 พระอุปคตพระยานาคให้ช่วยจับพระยามารถวาย พระอุปคตจึง
 จักการปราบพระยามารเป็นผลสำเร็จ แทนนมาวางอุรังถาพิช
 ลอบกระตงเพื่อขอขมาพระยานาคสืบมาทุกปี เรื่องนี้เห็นได้ว่า
 เขาเรื่องพระอุปคตไปเช่นพระยานาคโศสมกษทอชฌกลางสี่ทิศทะเล
 อุกเรื่องหนึ่งว่าลอบกระตง เพื่อถวายโทษบาปที่แล่นเรือไปเห็น
 พระพุทธรูปหรือพระพุทธรูป ซึ่งประคัมฐานอุษิตหาคทราย
 ในแม่น้ำ นักเขียนเรื่องคงเลือนมาจากเรื่องพระพุทธรูปที่พระ
 พุทธเจ้าทรงเหยียบไว้ที่หาคทราย แม่น้ำนั้นมณฑลคาม คำของ
 พระยานาค เล่ากันไปกันมาเรื่องกปนเปกนัอย่างนี้ ในหนังสือ
 The Barma ซึ่ง "Shway Yoe" เป็นผู้แต่งกล่าวไว้แห่งหนึ่งว่า

09/05/2565

เมฆออกพรรษาแล้ว ประชาชนชาวพม่าตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วทั้ง
 แคว้นไม่มีใครหรือห้วงกบด้วยขนาดเล็ก ๆ แล่วางจานดินขนาด
 เล็กอย่างเตยวงผางประตูปของภาคพายัพ มานามนและใส่เงิน
 จำนวนมากใส่ลงในแพ แล้วรถไฟลอยให้ลอยไปในแม่น้ำเวลา
 กลางคืน คนที่ใกล้จะเห็นดวงไฟวับ ๆ แวม ๆ ในแม่น้ำเห็นพสกน
 ธิ์ไปเียนระยะ ๆ เขาเรียกว่า การลอยแพนาทระแพไฟ ราชกุมาร
 พระอรหันต์อุปโคะ ซึ่งกำลังอยู่ในปราสาทโลหะถนนมน้ำ พระ
 อุปโคะนมเมือชาติก่อนด้วยความสนกลใจเขาผู้นั่งของคนชาย
 น้ำใช่ เมื่อนานกคใหม่เพราะเขาปัดทำไว้น จึงคงใจกรรมไปอยู่
 โถ้นานกว่าพระศรีอารยะมาครสังฆระเจ้านพพานโต รูปพระ
 อุปโคะนมมกสร้างเขนนั่งอยู่ใน โถหระปราสาทหรณั่งอยู่บนคอกไม้
 กาดงฉนอาหารจากยাত্র ลางทกสร้างเขนนั่งแห่งหน้าคพา
 เพราะคงการทาทรงไม่อาจลด้วยซากคพอนระหาไม้ได้ ในโลกน
 ทางภาคอีสานว่าพระอุปคณรมิตคด้วยอยู่กลางมหาสมุทร (ประ-
 เพลย์โบราณสถาน ของพระมหาปรีชา ปริณญาโท หน้า ๑๘)

09/0๕2565

ในการเล่าเรื่องลอบกระตองน บังขาดแต่เรื่องลอบกระตอง
 ของมอญและของลังกา จะมีด้วยหรือเปล่าก็ไม่ทราบ ไม่น

๔๐๗

โอกาสจะเสวยตามใจ แม่แคเรื่องลอบกระตองของเขมรและของ
พม่า ก็โตมาอย่างกระตองกระแต่นเค็มที่ ไม่พอยแต่จะพิจารณา
เรื่องใดหมกมุ่น แต่จะรอขยันทกว่าจะโตซบความตามทีของการ
จากผู้จริง ๆ ก็ขยงไม่โตเขียนเรื่องนี้ จึงโตเขียนเรื่องเทาทมขย
ขามขบพรองด้วยประการทั้งปวง เมื่อโตขอความมาใหม่เป็นการ
เพิ่มเติม จึงจะนึกความเห็นใหม่ ไม่ใ้สวาร์รองทกลาวมานลดตอง
เสมอไป

ลอบกระตองเงิน

ข้าพเจ้าเคยตามผู้ ชาววันคนหนึ่งซึ่งมาหาข้าพเจ้าถึงเรื่อง
ลอบกระตอง เขาบอกว่า ตามถึงเหตุผลที่ลอบกระตอง เขาอ้าง
เรื่องขนนางคนหนึ่งในสมัยเสียดก๊ก เมื่อ ๒,๐๐๐ ปีกว่ามาแล้ว
เป็นขนนางชอศัตย์ แต่แนะนำอะไรเจ้านายซึ่งคนก็ไม่ฟัง เสียใจ
จึงไปโจนนาคาย ราษฎรมีความรักใคร่ขนนางคนนั้นมาก เมื่อถึง
ปีในวันตายของขนนางคนนั้น จึงทำกระตองใส่อาหารลอบไปเพื่อ
เสนานัญญาณ จึงเขียนประเพณีสืบมา เมื่อข้าพเจ้าบอกว่า เรื่อง
คนเหตออย่างนี้เขื่อนอบางที่ชาวบ้านลอบเขื่อนศตถกนมา คชงการเรอชก
เขื่อนเหตุผลมาถกวาน เขาบอกว่าเห็นจะเขื่อนมาถเหตุคชงน คช

09/05/2565

ประเทศจีนทางตอนเหนือในหนานานาหวมสมร ลางบี ไหลนวง
 ทวมทอนจนทนไม่ทนถึงกขมคณจมนาคายนขิววนนเขนย่นกันและ
 ทหาคพไม่โตกมาก รวยถูวจงจรระทงใส่อาหารล่อยนาไป เพอ
 เช่นในไควผนาเหล่านนเขนงานประจำ ตามที่เขาชอชบายชอยางนคม
 เหตุผลพงโต ตรงกันขยในหนังสือเล่มหนงทงฝรั่งแกงไว้ (The
 Moon Year by J. Brédon and I. Mitroplanow) ^๕ ำกระทง
 นนเขาทำทวยกกระทายเรียกว่ำ โคมยัว (lotus flower lamp)
 ม่เกกนทโคมไป แดรวัดังว่ำ “โคมยัว ๆ วันนเราจทเขน พรงัน
 จะไปแลว” เมะตงผงนารจทเขนไหลล่อยไป เพอเช่นวิญญวณ
 คนทจมนาคว้ย ทัวไมจคงจทเขนและละยในเวลากลางคน
 เขาชอชบายว่ำหนทงไปเมะตงผงนนคนก จงคงจทเขนใหม่เมะตง
 ส่วางน่วทงเพอไหลล่อยไปไคส่ระทง ส่วนทล่อยในเวลากลางคน
 ขวพหาคทราทองการความขรมขมกขมวิ ไทเห็นของ เพราะ
 เกยวกขเรองผ ๆ ส่าง ๆ กคงเป็นเวลากลางคน เพราะเวลา
 กลางวันผไม่ชอยปรากฏวิ ไทเห็น ชอยไทเห็นกนแต่เวลากลางคน
 ๐๙/๐๕/๒๕๖๕
 ความขะควมขางขนนกระทงเขาทำเขนรปคอรชว ตรงกขท
 นงนพมาศคคคประภษขูทำขน และในภาษาจีนเรียกว่ำปล่อยโคม

นำ (ซึ่งขบเคือง) ก็มาทรงยกขี้ไ้โบราณของเราเรียกว่าลอบโกม
 และโค้ทราขรากเพอนเงินชาวไท้หลักคนหนึ่งบอกว่าท้เกาะให้หล่้าม
 ลอบกระทงเห้เมขกนั้ แต่เขาใช้ขี้วเย็บเป็นกระทง เพราะขี้ของ
 เป็นของหายาก และทำกนั้ในเค้ช่น ๑ ของเงิน ค้ชกกลางเค้ช่น ๕
 ของเรา โค้ความว่าถวนกั้พรลลอบกระทงในเค้ช่นนั้เช่นเค้ชวกน
 เมอม่การเซ้นศัพ งามกั้การลอบกระทงด้วย เมอม่การกนั้
 ทงกระทง กั้การลอบกระทงเห้เมอ เวลาเค้ชกกาลกนั้แ่งของเงิน
 กลางเค้ช่น ๑๑ กั้เห้กระทงขี้ลอบขนา ในพรกนั้เทกขงถวน มี
 พรลลอบกระทงและทงกระทงในว้งขน กั้ช่นจะทำพรลลอบกระทง
 มการบข่า พระรัตนศรย และอถุเซอญเทพยศวะและเจ้าผมาเป็นสัักข
 พยาน แล้วเซอญวถุญญาณภคคั้ศ่า ๓๖ จำพวก ทงขนบคในนา
 ผละอากาศ ไ้มาว้ขเตรองไทยธรรมของเจ้าภาพ เพอช้ทค้ให้
 เป้ชช่นและเพอช้ความสั้ขขงสถกหล่้าน กระทงนั้ตามปรกั้ช่น
 กระทงขี้ของ แต่ขงทค้ใช้ภาชนะโล้หระอย่างข้น ฝ่ากข้นทำเป็น
 กั้ลยข้ว โนนขบรจหมากและเงิน จำนวนกระทงมีอย่างน้อบ ๓๖
 กระทง (ไ้มาจากรกษะภักษุญวถุญของค้หนึ่งเมคคั้ชธิบายโค้ทราข)
 รวมความว่ การลอบกระทงของเงินเป็นเรอง เช่นวถุญญาณคณทคค

นาตายทงน ^{๕๕} ไม่เล่นสนุกอย่างไร ก็ว่ากระทงใหญ่ซึ่งทำเป็น
 รูปเรือขรรจอาหารและของใส่ไปในน้ คงของฉนพายพและอ้าน
 มีเความเย็นเรื่องเช่นวัญญานอย่างเงิน แต่เปลี่ยนเป็นคตว่าลอย
 ตกข้โคกโรคภัยและความอปรยัญไรให้หมดไป คงโคกถาวมา
 แล้ว และยื่นให้ท่านคนยากคนจนไปในคว้ กระทงของหลวงกตท
 เป็นกระทงใหญ่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเดิมเห็นระขรรจอาหาร และตั้ง
 ของถ้วยแล้วถวายพระเพื่ออตุศุศลส่งไปให้ มาภายหลังคงเป็น
 กระทงเปล่า ๆ แต่แต่งให้ทรงงามเพื่ประภวคประชันตเล่นงาม ๆ
 เท่านั้น

ลอยกระทงอินเดี

ข้าพเจ้าลอยตามชาวอินเดีภาคใต้คนหนึ่ง (พราตมณ
 ป.ส. ศาสตร) ถึงเรื่องลอยกระทง เขาสนใจว่า การลอยกระทง
 เรียกว่า ปคินญูวามเชร์ แปลว่าวันท ๑๘ เดือนท ๑๑ ทำไม
 จึงคงชอว่าอย่างนเขาไม่ทราบ ในวันทกถาวนนาชนมาก ศน
 เป็น ชาวชาน จึงหาอาหาร พากนไปลอยทรมผง ชงมาชนแรงผง
กนเลียงเสวแล้ว เขากายกตวขมาทงเป็นเรือเล็ก ๆ เขาคะคนคน
 ขนาดเล็ก ๆ อย่างนางประทษ์ของชาวภาคพายัพใต้นามนจกไฟวาง

ในเรือน หรือถ้าไม่ใช่คน ตามเข็มนาฬิกาจะใช่เข็มนาฬิกา แล้วลอบ
 เรือคายกอลวยไปตามกระแสน้ำ เรือคายกอลวยนั้น ท่านแค่เป็นตั้งเขย
 เท่านั้นไม่ได้ทำอะไร และการลอบกระทิง ถิ่นเพียงทำตาม
 ประเพณีเท่านั้น ไม่มีความหมายในทางศาสนาอย่างไร เขาออก
 ความเห็นว่าการลอบกระทิงเห็นจะเป็นการบูชาชอยคุณแมคงคา
 ที่ให้น้ำสำหรับเพาะปลูกโคขรรวมตามที่เขาขแรงน แสดงว่า
 การลอบกระทิงเป็นเรื่องทำตามประเพณีสืบทอดมาเท่านั้น คนเทศ
 เคยศรัทธาแล้ว จึงไม่มีความหมายในลทธิศาสนาที่เขาบอก
 ลงแห่งว่าลอบไปบูชาพระลักษมี เรียกว่าพิธีโภชากร บางทัว
 บูชาพระพรคาศาเทวมเหศพระศิวะ

ลอบตามเรื่องลอบกระทิงทางภาคเหนือของอินเดียน คือใน
 ตอนมัธยมประเทศ ได้ความคามที่ "เรื่องอุไร" มีแก่ใจจก
 ส่งมาให้ดังนี้

* "เรื่องพิธีลอบกระทิง อินเดียนนั้น กระทงนภาษาสันสกฤต
 เรียกว่าโคนา (โคณา) ภาษาสันสกฤตเรียกว่า ปรุ สืบเรื่อง
 ไม่ได้ เพราะมมาตงแก่ (เขาใช้คำว่า) times immemorial
 เขาริขยได้แค่เพียงว่าทำด้วยไม้ไม้ จะสักหรือแหงกได้ เวลา

จะทำเมื่อไรก็ได้ โดยมากนิยมเวลาเช้ากยเวลาเย็นคือดึกค่ำ ใน
 ของคุณทวยคองอน ก็มีการบูชาเซ่นน ถูเขา ๓ สิ่งดังกล่าวแล้ว
 ใส่กระทงไปวางไว้เฉย ๆ

ตามข้อความข้างบนนี้แสดงว่าการลอยกระทง ของจีน เคย
 เย็นเรื่องทมมาแต่ศกคตวรรษ ๗ จนไม่ทราบเหตุทมมาแล้ว จึงเป็น
 เพียงทำสื่อกันมาเป็นประเพณีนิยม แต่แรกปล่อยให้เป็นเรื่องบูชาพระ
 เป็นเจ้าหรือเทวดาทกคนนยดอเท้านน เช่นบูชาพระลักษมณ์เทวด (พิริ
 โภชากร) หรือพระทวศาเทวเป็นต้น ซึ่งซึ่งทยรรไปในกระทง
 รมแต่ประตปและคอกไม้ชามาากกว่าสิ่งอื่น ชงเหตุชเคาให้เห
 ว่าเดิมคงใส่ของกินไปด้วยกทมชนมหวานใส่ไปด้วย และการ
 ลอยกไม้กำหนดคเป็นตุกกาลดอย่างไร ชงกว่านนถายู่คองอน ก็
 เอากระทงไปวางไว้เฉย ๆ ทยนคันทานน

เมื่อได้รวบรวมเรื่องลอยกระทงชาติต่าง ๆ เทวทเสาะหาเอา
 มาได้ คงนึกพอจะสันนิษฐานได้ว่าการลอยกระทงของเรา คงไม่
 ได้มาจากอินเดียโดยตรงทั้งหมด ทนเหตุทลชยชามมุลฐาน
 เป็นไปไคคังน

การลอบกระตังเป็นคดีของชนชาติที่ประเภทยกสิทธิ์กรรมซึ่ง
 ย่อมอาศัยนาเป็นสำคัญ เมื่อพืชพรรณธัญญาหารงอกงามดี และเป็น
 เวลาเนาใจ ก็ทำการลอบไปค้ำคองกระแสน้ำไหล เพื่อชวยคอง
 แม่คงคา หรือเทพเจ้าที่ประทานนามาให้คือคัมภีร์มรดก เหตุนี้จึง
 ได้ลอบกระตังในฤกษ์กาลนามาก เสวยแล้วกลืนเร็นเร็งกันด้วย
 ความยินดีเท่ากัสมโภชการงานที่กระทำ ว่าได้ผลแล้วรชคมาจน
 เห็นผลแล้ว เช่นอย่างงานสมโภชในฤกษ์สารท ที่ชาวบ้านของเรา
 ยะกว่าลอบกระตังเช่นเรื่องขอขมาตาโตยแม่คงคากมีคามาใน
 ถานองนี้ ชาติต่าง ๆ แท้ก็ค้ำบรวพณ ค้ำคองคนค้ำคองของ
 นกปราชญ์มนุชยวิทายากล่าวว่า มนุชยย่อมแสดงความยินดี
 ปรีดาที่พืชพรรณธัญญาหารซึ่งตนเพาะปลูกไว้ ได้ผลแล้ว เป็น
 ชินว่าพนความมอกค้ำคองมาโตยกษหนึ่ง ึ่งนาเอาพืชผลที่เกยเกย
 โตเอนตรงแรก ซึ่งเรียกเป็นค้ำคองเฉพาะในภาษาอังกฤษ
 ว่า First fruit เราเรียกว่าผลเมือแรกโตยหรือหวัด นำไปบูชา
 ๐๙/๐๕/๒๕๖๕
 ด้สร้างเทวดาหรือพระเป็นเจ้าที่ตนนมถศ และเชื่อว่าเอนด้ที่บนค้ำคอง
 ให้การเพาะปลูกของตนเป็นผล เป็นการชวยคองไว้ค้ำคองที่าน แล้วจึง

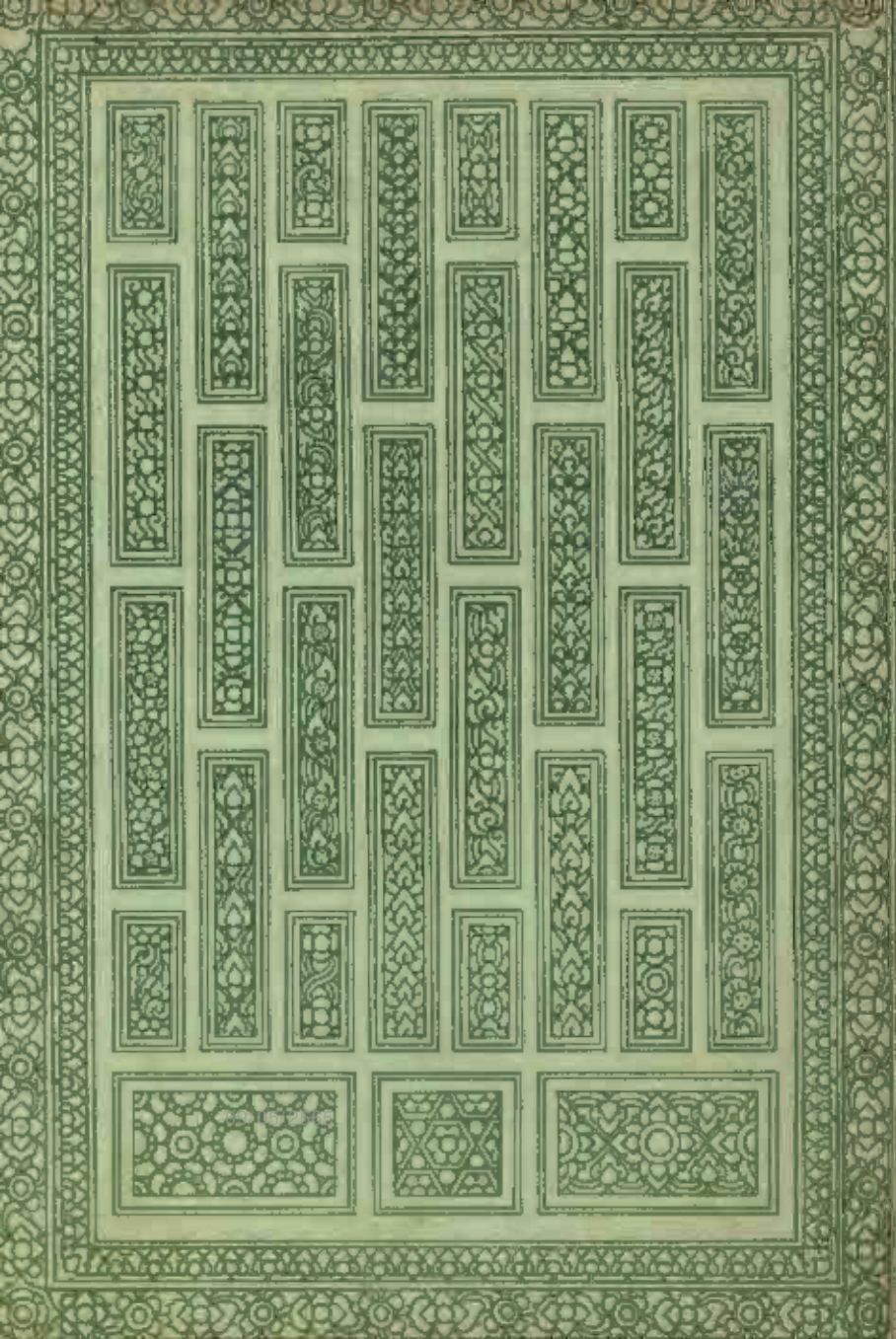
จนไม่ทราบใจความเช่นเมื่อไร ก็แสดงว่าการลอบกระทงเป็นของ
 เกาแก่นจนไม่รู้ต้นเหตุเสียแล้ว ที่ทำไมไม่กำหนดฤดูกาลก็เป็น
 เรืองทีเลือนมา และที่เอากระทงไปวางไว้นบนกก็ได้ ก็ตรงกย
 ททางภาคอีสานซึ่งกลาวมาแล้ว ททางภาคอีสานมีรวงข้าวอ่อนผลไป
 ทั่ว ก็แสดงว่าเป็นเรื่อง "ผลเมื่อแรกไถ" การลอบกระทง
 ของอินทโยธาภาคใดเป็นแต่ลอบไปเฉย ๆ ในฤดูกาลหน้าจันทรเป็น
 เรืองเดือนมาไกลแล้ว จนไม่มื่อไรเหลือเป็นเค้าของเค็มรูป

ลอบกระทงของเราในหมู่บ้านที่มีเงินปลุกใส่ไปด้วย ก็
 เห็นจะเป็นเรื่องเช่นนี้ต่างเทวดา ก็เห็นจะใช้เขยอย่างที่เราเรียกว่า
 เขยบนเทศเช่นเค้าอยู่ ก่อนนั้นขึ้นไปเห็นจะมีอาหารและข้าวของ
 ใส่ลงไปในกระทงด้วย อย่างที่ภาคพายัพและภาคอีสานยังทำกัน
 หากของเราเป็นกระทงขนาดเล็กไม่ใช่เป็นกระทงขนาดใหญ่ จึงก็
 เปลี่ยนเป็นใส่เงินปลุกแทน ส่วนกระทงใหญ่มีแต่ของเหลว แต่ก็
 ไม่ปรากฏว่าใส่อะไร และถลึงไปนานแล้ว ชาวบ้านอำเภอศรี
 สัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัยซึ่งส่วนมากเป็นพวกลาวพวน มีอาหาร
 คาวหวานและผลไม้ต่าง ๆ ทำรวมกันตั้งหมู่บ้าน บรรลุลงในแพ

เพื่อดึงความยินดีของบรรพบุรุษที่เสด็จจากเมืองลงกา และ
 กลยมากรงอโยธยาในวณนิน เป็นเรื่องอธิบายออกไปที่ เมธ
 อธิบายอย่างอื่นไม่ได้แล้ว เช่นจำพวกอธิบายอย่างปริศนาธรรม ใน
 หนังสือ Hindu Feasts and Feasts ของ A.C. Muderji กล่าวไว้ใน
 ตอนเทศกาลทวฤทธปมาลกา ว่ามเหศวรที่เป็นต้นเหตุของศพระศย
 ไว้หลายเรื่อง แต่ว่าเหตุที่แท้จริงอาจเกี่ยวกับการบูชา บูชา
 คา ขยาย เป็นจำพวกทำพิธีสวดหรือตักสิลส่งไปให้ ดังนี้ เรื่อง
 ถิ่นมาเจ้าเคากษการลอบกระทิง ในลางลักษณะ เหตุนี้เรื่องลอบ
 กระทิงซึ่งเราเห็นจะเป็นคติที่มานานจนลืมเหตุเดิมที่หาเสียแล้ว
 ข้างเขนเรื่องเช่นบูชาในเทศกาลอุกสวรรค์ เมื่อ "ผลหวัทหรือเมื่อ
 แรกโต" เพื่อบูชาคุณสมภารเทวดาและเสวยผล บูชา คา ขยาย
 อย่างพิธีคล้ายค้ายาของเขมรในเทศกาลสวรรค์ ซึ่งโลกกล่าวไว้
 ข้างต้นแล้ว ตลอดจนให้ทานผู้ไม่มีญาติ เช่นพิธีส่งเปรตผู้เปรต
 ของชาวขอมโต พิธีงานบุญชาวประมงคนสำหรับขุติศแก บูชา
 คา ขยาย ในเดือน ๕ และงานบุญชาวสักในกลางเดือน ๑๒
 ของภาคอีสาน และพิธี "สวดกลางเดือน ๗ ของจีน (ชกวงยิว)

9/05/2565

น้อย่างหนึ่ง ขัดขวางหนึ่งลดยกระทรงโยนการชอชคุณเทพแห่งนา
 หรือแมคองคาของชนชาติทอขรมแมนาและประภชยถศีกรรมเป็น
 ส่วนใหญ่ ศตทงสองอย่างนในทสคจงมาปนกัน แล้วกรุปและ
 แปรความหมายใหม่อย่างทในภาษาของกฤษเรียกว่า reinterpre-
 tation ใหเซาถยคตศาสนาทนยถในภายหลง จงมองไม่เห็น
 เสกเศมตทากน กลายเป็นลยกระทรงเพอชชาพระพทชชาติ
 ทนแมนานมมทานทหรือไหวพระอชศีศรกลางสี่คชทะเลไป คคเห็น
 เช่นนจะผลตถกแต่ไหน ขอทานทริใช้รคเมคตา แล้วเขชนเรอง
 เพมเติมมาใหอย่างกระสนรคและเป็นความรีประคยศคขณญาให
 กวางขวางออกใช้.

๓.
นายเฉลิม นาคีรักษ์ ศึกษานิเทศก์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๐